

DR KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

SZÉKELY FERENC halála

Halász Manó jubileuma. — Zilahy Lajos dodonai nyilatkozata. — Neolog rabbik orth. társadalmi nexusai. — Dr. Wallenstein Árpád válasza Olasz Péter jezsuita páternek. — Főpap és kitért fiu a zsidó ankéten. — Milotay írásainak családfája. — Olvasom . . . Nem olvasom . . . — Szines riportok, hírek.

IX. évfolyam 10. sz.

1936. április 18.

A címlap Berény Róbert rajza.

A Ferenc József Rabbiképző Intézet gyásza

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet tanári testülete vasárnap rendkívüli értekezletre gyűlt össze, hogy Székely Ferenc vezérlőbizottsági elnök elhunytja miatt mélységes gyászának kifejezést adjon. Az értekezleten dr. Guttmann Mihály igazgató elnökölt, majd átadta a szót dr. Hevesi Simon vezető-főrabbinak, a vezérlőbizottság elnökhelyettesének, aki szívből fakadó szavakkal ecsetelte Székely Ferenc elnök nagy érdemeit. A vezérlőbizottság és a tanári testület nevében a temetésen dr. Guttmann Mihály igazgató mond gyászbeszédet, a harmincnapos gyász letelte után pedig az intézet a Megboldogult emlékezetére gyászistentiszteletet tart.

EGY TELJES HÓNAPIG érvényesek a Budapesti Nemzetközi Vásár utazási kedvezményei. A Budapesti Nemzetközi Vásár külföldi látogatói számára a magyar vonalakon engedélyezett 50% utazási kedvezmény ebben az évben egy teljes hónapig és pedig április 28-tól május 28-ig áll a vásárigazolvánnyal érkező vásárlátogatók rendelkezésére.

DR. EPLER HENRIK kórházi főorvos közli velünk, hogy ő nem vesz részt a Patai dr. által rendezett palesztinai utazásban.

HÁZASSÁG. Dr. FRIEDMANN JÓNÁSNAK, a Pesti Izr. Hitközség tudós könyvtárosának MAGDA leányát április hó 19-én délután egy órakor vezeti oltárhoz BEREGI GÉZA. Az esküvő a Bethlen-téri templomban lesz megtartva.

Gömbös miniszterelnök külön engedélyével a „Lélek” a magyar iparnak ezt a nagyszerű alkotását, a MÁV kifogja állítani azon a mintapályaudvaron, amelyet a vasút fennállásának 100 éves fordulója alkalmából állítanak fel a május 8-án megnyíló Budapesti Nemzetközi Vásáron és amelyen a Ganz két Délamerika számára készült sinautóbusza is kiállításra fog kerülni.

A Belvárosi Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága, felügyelőbizottsága, választmánya és tisztviselői kara a nagy csapástól megrendült lélekkel és mérhetetlen fájdalommal jelenti a magyar közgazdasági élet, az intézet és a maga szomorú gyászát, amely

Székely Ferenc

m. kir. udv. tanácsos, a Ferenc József-rend csillaggal ékesített középkeresztjének tulajdonosa, az intézet elnökének

Abbáziában, 1936. április 11-én 78 éves korában bekövetkezett elhunytával érte.

Elvesztettük emelkedett szellemű, kivételes tudásu és jóságos szívű vezetőnket, emberi példaképünket.

Takarékpénztárunk az ő nagy tudásának és szervezőképességének köszönheti fejlődését.

Polgári erényeit a királyi kegy elismerése koszoruzta, szívének melegét intézete minden tagjának hálás szeretete viszonzta.

Szelleme és nemes lelke a földi enyészeten túl is példánk lesz a jövőben.

Budapest, 1936. április hó 11-én.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Fokozottabb mértékben

irányítsuk a zsidó ifjúságot
és a zsidó családi nevelést

írta: Dr. med. WALLENSTEIN ÁRPÁD

A kiválóan szerkesztett *UJ KOR, Aktiv Katolikus Orgánium*, a zsidókérdésről szóló ankét sorozatának egyik zárócikke viseli fenti címet, *Olasz Péter dr.* gimnáziumi tanár tollából. Aktiv zsidó orgánium hasábjai fölött ez a cím magától értetődő volna, az *UJ KOR*-ban meglepő és feltűnő.

Ez alkalommal azonban kivételesen nem kell attól tartanunk, hogy meglepődésünk a zsidókérdés problémájával szembekerülés annyiszor szemünkre vetett zavarának látszhatik, maga a kétségtelenül jó szándéku szerző is „*egészen újfajta sürgetés*”-nek nevezi írását, mely tévedéseivel valóban sürgetés, de a zsidó ifjúság és zsidó családi nevelés felelős irányítói felé!

„Utópiának tartom azt, — írja *Olasz Péter S. J. Dr.* — hogy mi is belátható időn belül: ugyanolyan mértékben s ugyanúgy mint Németországban megoldhatnánk a zsidókérdést. Ehhez még egy Hitler a négyzetten sem volna elegendő. Ha ez a helyzet, akkor nem leszámolnunk, hanem számolnunk kell a zsidósággal. Alapvető számolásnak tartom többek közt azt, hogy fokozottabb mértékben irányítsuk a zsidó ifjúságot s a zsidó családi nevelést.”

A zsidókérdés németországi mintára megoldhatóságának lehetetlensége felett a kritika világosabb pálcatorrését jobban szeretnénk az utópia érzéssel helyettesített álláspontnál, de ez az álláspont nemcsak nem elég világos, de nem is elég burkolt ahhoz, hogy a zsidó ifjúság és a zsidó családi nevelés katolikus részről való feladat vállalását visszautasítsuk. Csak a feladat vállalás indokolása ment fel e tartózkodás alól.

„Ha megfontoljuk, — így szól az indokolás — hogy a magyar zsidó közvélemény ujabban, főleg P. Bangha térítő előadásai óta fokozott érdeklődéssel és tanulékonyssággal fordul a katolicizmus felé; továbbá, hogy a zsidóság teljes bizalommal küldi a szerzeteseinktől és szerzetesnőinktől vezetett középiskolákba fiú és leányifjúságát s ha tapasztaltuk a zsidó ifjúság megértő nevelői hatásokkal való irányíthatóságát, akkor az, amit sürgetünk, érthető. Miért? Mert tény, hogy középiskoláink minden osztályában jelentős számú zsidó fiú és leány tanul, akiktől saját ifjúságunkat erőszakkal nem szeparálhatjuk s az is, hogy a zsidó ifjúságnál tropoid jellegű a pubertás, tehát a tizenkét éves zsidó fiút olyan problémák foglalkoztatják, amelyekkel a magyarországi keresztény fiú csak tizennégy éves korában kezd foglalkozni, ugyanúgy a nagyobb zsidó leány esetében — s ezért aztán katolikus iskoláinkban a nagyszámú s rendszeren eléggé hangadó zsidó fiatalság komoly veszedelmet jelent, ha a szigoruan vett iskolai munkán kívül nem foglalkozunk vele s korán jelentkező problémáiban nem nyújtunk neki segítséget. Nemcsak a zsidó fiatalság gyorsabb fejlődési tempója, hanem a mai modern zsidók családi nevelése is hozzájárul a tőlük látogatott iskoláink speciális zsidó veszedelméhez. A mai zsidó családi nevelés, sajnos, nem a tiszteletreméltó ősi hagyományokon nyugszik sok esetben, hanem tévedéseken. Ezeket a tévedéseket magánbeszélgetésekkel és kis konferenciákon az ifjúság és a szülők előtt színvonalasan szóvá kell tennünk. Főforrásuk a Freud-féle pszichoanalízisre épített nevelési módszer, melyet magyar zsidó orvosírók a mai zsidó családi nevelés főpillérévé avattak. Harcolni kell a freudista zsidó orvosok szabadszerelmet s a nemi élet korai kiélését ajánló nemzetromboló tévtanai ellen s akkor iskoláinkból el fog tűnni a színházi és egyéb magazinokat, kétes értékű regényeket és felvilágosító könyveket osztogató zsidó diák- és diákleánytipus.“

Nem takarekoskodhattam a cikk eredeti idézésével, hogy az objektív bíráló jól láthassa ennek a felfogásnak jószándéktól és eredendő előítélettől elfogult furcsa vegyületét, melyet a csupán kifaragott részletek eltakartak volna. Engem a cikk bátor felülemelkedési kísérlete fogott meg, mely a kitűnő katolikus lap ugyanezen számában megjelent „*Romboló szellem*“ című cikknél az emelkedettség skáláján mennyire „*színvonalasabb*“! Csakhogy a jószándék kötelez! S ezért kívánok rámutatni arra, hogy a cikk gondolatmenetének túlnyomó része s lényege az elfogultságba vezető általánosítás s nem kis mértékben a biológiai és élettani félreismerés sűrű szítáján fennakad.

Az az életkor, amelyben a fiú- és leánygyermek fajfönntartó képességeinek élettani funkciói jelentkeznek, a serdüléskor kezdetét jelenti s megjelenési idejének és formájának variációi és paravariációi oly végtelenek, hogy a különbözőség tropoidszerűségéről a zsidó és keresztény gyermekek között beszélni nem lehet. Messzire vezetne,

lap keretein mindenesetre túl, a zsidó és keresztény öröklésanyag pubertást befolyásoló összehasonlítását az elmosódó különbségek élettani forrásain végigvezetni. De meg a nyugtalanító problémát felidézett korábban jelentkező zsidó serdüléskor *Olasz Péter* dr. beállításában különben is pedagógiai és nem biológiai probléma. De pedagógiai problémaként viszont megszűnik azonnal keresztény-zsidó probléma lenni!

Mert, a mondjuk például tizenkét éves korban pubertáshoz érkezett zsidó fiugyermek, vagy a tizenötéves korban serdülő zsidó leány csakugy nem az egykoruakkal telt tanterem négy fala között élük életüket, mint ahogy a tizéves pubertáson inneni zsidó fiugyermek vagy tiz-tizenegy éves zsidó leánygyermek sem különíthető el a serdülés korába már elérkezett keresztény gyermekektől s ahogy a családon belül nem izolálható pubertáson innen és túl testvér sem a testvértől. A zsidó fiatalság serdülőkorának tehát nincsen veszedelme, de a képzelt veszedelem külön terápiája végzetes lehetne. Ma, amikor valamennyi vallás a gyermeket és a családot ünnepli, mint jövőbe vezető kincset és felelősséget, a zsidó Családot nem lehet egyszerűen szabadszerelmek és egyéb erkölcsi tévtanok hajlékaként aposztrofálni. A zsidó családi élet valláserkölcsei tradícióit nem rendithette meg *Freud*, a világgazdasági kaoszhara sem, de missziók korrekcióira sem szorul!

A katolicizmus „*a zsidóság lelkiületének elengedhetetlen irányváltását*” kívánja előkészíteni, hangoztatják egyre furcsábban anketek. A családerekölcse lazulásának a világon végigvonuló járványa nem specifikus egyetlen vallásra sem s csak közös családvédelmi front szállhat szembe vele, nem más házára ragasztott ragálycédulák.

Fokozottabb mértékben irányítsuk az ifjúságot és a családi nevelést mondjuk *Olasz Péter* doktorral mi is, hogy megmenthessük a vesztébe rohanó beteg világot. De a zsidó ifjúság és zsidó család valláserkölcsei nevelésének vonalvezetését mi magunknak tartjuk fenn, irányváltoztatás és fogalmak átértékelése nélkül, tizparancsolatunk lelke fölé hajolva.

Olvason

Kunos Ignác a hirneves orientalista „Pályám emlékezete” című dolgozatát és nagyon sajnálom, hogy szerzője nem lett poéta, mert igazán gyönyörű költői nyelven írja meg, hogy miképpen lett ő nemzeti, az arab és perzsa elemekből megisztatott török nyelv uttörője.

Ebben a tekintetben tehát előfutarja a Kemál pasa törekvéseinek. Ezzel is így vagyunk tehát, mint a Zeppelinel és az autóval: az előmunkálatokat zsidók végezték. És mégis mit látunk? Az új Törökországnak antiszemita jellege van. „Támadt egy új fáraó, aki nem ismerte, illetőleg nem akarta ismerni Józsefet.” Zsidó sors, zsidó tragikum! De érdemes az emberiség nevében vállalni.

Főpap és kitért fiu a zsidó ankéton

Az Uj Kor befejezte a zsidókérdésről szóló ankétjét. Az ankét első felszólalójának, báró Hatvany Bertalanának fejtegetésével kapcsolatban már régen megállapította a „Szombat”, hogy az ankétnak nemigen van értelme, mert például a Hatvany ama kijelentése, hogy az egyháznak nem lehet szüksége átkeresztényekre és érdekből kikeresztelkedőkre, katolikus részről nem fogadható el, mert az egyház soha nem mondhat le arról, hogy az összes zsidókat keblére ne ölelje. Elégtételül szolgál nekünk, hogy most hetek után az ankét utolsó hangadója, aki „a romboló szellem” címen értekezik, a következőt mondja:

„A zsidóság hibáinak legyőzése, a feüllemelkedés megoldása pedig: Krisztus. Ő hozta a megváltást az emberiség számára s az ő erkölcstanához és látásához minden vallás csak kezdet, alacsonyabb fok, halvány más. Szerinte a világon, ahol csak megismerik Krisztust, ő lesz az út, az igazság, az élet az emberek számára. Az anyagiasság minden hajlamának legyőzéséhez a katolicizmus a legfőbb balszam.

A cikk írója a szerkesztőség szerint „magas állásu egyházi személyiség” és így tehát el kell fogadnunk eme kijelentését, a katolicizmus hivatalos álláspontja gyanánt. Mi ezt az álláspontot előre tudtuk és így tehát egyoly igazhivő katolikus lap hasábjain, amelyen az Uj Kor, teljesen fölösleges a további vitatkozás. Minden esetre azonban nagy szomorúságot okoz nekünk, hogy ez az ismeretlen magas egyházi személyiség a zsidóságot a materializmus megtestesítésének állítja oda, mert nála (a zsidóságnál) minden csak üzlet. Mi, akik magunk előtt láttuk még apáinknak az egész életet befűltő Tóranulását, láttunk igazi viruló hitközségi életet, ahol a köztudat az volt: a földi egzisztencia csak keretül, szolgáljon az Isteni szolgálatnak, a szellemi foglalkozásnak, mosolygunk ezen a beállításán, mo-

solygunk azon is, hogy a destruktív bankár vagy fezőr a kitérése után uj szellemet kap. Megdöbentő érzéssel kiemeljük fejtegetéséből a következőt: „Hogy van az, hogy a zsidóság legrégebbi történelmi megnyilatkozásai abból az időből, mikor még önálló nép volt, ugyanolyan pénz-sóvárnak és anyagiásnak mutatják, mint amilyen a zsidó arculata volt a történelem egész folyamán.” Hát ez kérem vagy egyszerű tudatlanság vagy az ótestamentumnak Hitler-országban divatos sárba-tiprása, amely ellen Faulhaber érsek halálmegvetéssel küzd.

Az ankét nagy erkölcsi defektusának tartjuk egy kitértnek a zsidóságot mélyen sértő nyilatkozatát, „Magyar zsidó-fábi vaskarika”) melynek értelmében a zsidó csak akkor lehet magyar, ha kikeresztelkedik; ezt egész zavaros és zagyva hangzásaival akarja megmagyarázni, elmondja, hogy 1919-ben a komün után kezdődő zsidóüldözés őt nem az üldözöttek felé terelte vissza, hanem elment „hexlen mit den Wölfen”. Most azonban, hogy kitért, azt hiszi, hogy teljesen magyar. Az izléstelen fejtegetéssel kapcsolatban kénytelenek vagyunk egy ugyanilyen izléstelen és ép oly zsánerü viccel befejezni a dolgot. Egy csunya asszonyt nem szeretett idegbajos férje. Erre az asszony elküldte férjét Franciaországba, az autoszugesztíóval gyógyító Coué-hez. Egynéhány heti kúra után visszajött a férj és az asszony csodát tapasztalt: Valahányszor a férfi üzletéből hazajött, először a szomszéd szobába ment és amikor onnan kijött rendkívül gyengéd volt hozzá. A dolgot kíváncsivá tette és hallgatódzott, hogy mit csinál a férje a szomszéd szobában. Egyszerre csak azt hallja, hogy tizszer ismétli: „Sie ist doch nicht so miess”. De képzeljük el, mi lett volna a helyzet, ha nem a férfi gyógyította volna magát, hanem az asszony és visszatérve ő hangoztatta volna azt állandóan: „Ich bin doch

nicht so miess“ és ezek után kívánta volna, hogy férje legyen hozzá gyengéd. A szóbanforgó nyilatkozatnak is ez a lélektani alapja: a szerző átesett egy coué-izmuson és most azt hiszi, „Ich bin doch nicht so miess“, most már igazán magyar vagyok.

Nagyon csodálkozunk, hogy az Uj

Kor szerkesztősége ilyen sivár nyilatkozatnak helyt adott, egyébiránt most már kíváncsiak vagyunk a szerkesztőség véleményére is, mert a nyilatkozatok végén meg is jegyzi az Uj Kor, hogy egyik sem fejezi ki az ő nézetét. Ha már elviseltük az eddigi nyilatkozatokat, joggal mondhatjuk: „halljuk az okos szót!“

Nischmasz

Nemrég közreadtuk a Naményi-Pap Károly féle Hagadából egy részletet. Most jelent meg a Schocken Verlag-ban egy nagyon érdekes Hagada és ennek során a Nischmasz ima, Martin Buber fordításában. A fordítás dicséretét hivattottabb tollnak engedjük át.

Martin Buber a német nyelv forrásaihoz olyan mélységben hatol, ahol megszűnik minden öntudat, ahonnan csak megihletten lehet feltárni és napvilágra hozni, eddig ismeretlen nyelvi kincseket. Szemere Samu és Turóczy Trostler is meg tudnák mondani, de én Rajniss Bélától kérdezem, ő mondja meg hány német tudott úgy németül, mint a német-zsidó Martin Buber?

Nem vagyok szakember, annyit tudok csak, hogy amint fogalom a Martin-Luther-Deutsch, úgy száz év múlva fogalom lesz a Martin-Buber-Deutsch, ha akkorra elfelejtik a mai Hitlerizmust.

Egyelőre a zsidó-német Martin Buber minden jogtól megfosztott harmadosztályú polgár, közönséges pária a mai Nemetországban.

A következőkben adjuk a Nischmasz-fordítás egy részletét.

**Der Atem alles Lebenden
segne deinen Namen,
DU unser Gott,
der Geisthauch alles Fleisches
rühme und erhebe dein Gedenken,
unser König, immerdar.
Von der Weltzeit her, in die Welt-
[zeit hin
Gottheit bist DU,**

**und ausser dir ist uns kein König,
Erlöser und Befreier,
Erkäufer und Erretter
und Versorger und Erbarmer
zu aller Stunde der Drangsal und**

**[Not, —
ist uns kein König, nur DU!**

**Gott der Ersten und der Letzten,
Gott aller Geschöpfe,
Herr alles Gezeugten,
der gepriesen wird in der Loblieder**

**[Fülle,
der lenkt seine Welt in Huld,
seine Geschöpfe in Erbarmen!**

**ER schlummert nicht, schläft nicht,
ER der Entschlafene weckt,
der Betäubte ermuntert,
der Stumme beredt macht,
der Gefangene entfesselt,
der Fallende stützt,
der Gebückte aufreckt!
Dir allein danken wir.**

**Wäre unser Mund Gesangsvoll, wie
[das Meer,**

**unsre Zunge Jubels wie das Getös
[seiner Wellen,**

**unsre Lippen Lobs wie die Weiten
[des Gewölbs,**

**unsre Augen leuchtend wie Sonne
[und Mond,**

**unsre Hände gebreitet wie Adler
[des Himmels,**

**unsre Füße leicht wie der Hinden,
wir reichten nicht hin dir zu danken,
DU unser Gott, Gott unserer Väter,
und deinen Namen zu segnen**

**für ein einziges
von dem Tausend-, Abertausend-,
[Tausendmaltausend.**

Zilahy Lajos dodonai nyilatkozata

Sajtókörökben élénk feltűnést keltett, hogy Zilahy Lajos író kivált a Magyarország szerkesztőségéből. A kiválás okát megírta egy levélben, amely a magyarországi filohitlerizmus orgánumban jelent meg. A levélben kilépésének okai között felemlíti, hogy a kiadóvállalat nem adott neki szabadságot a zsidó kérdésben. Erről a következőt mondja:

Nem tudom elfogadni azt az álláspontot, hogy nincs zsidó és magyar, hanem csak magyar van. Ez túl kényelmes álláspont, — szemlehungyás, önámítás, és a valóságban nincs is így. Gondoskodik róla egyrészt az antiszemitaizmus, másrészt a zsidóság bizonyos rétege, hogy ne így legyen. A zsidókérdéssel tehát foglalkozni kell, vagy legalább is teljesen kitérni előle nem lehet. Az én meggyőződésem szerint a magyarság mai legyöngült helyzetében a legnagyobb örütség lenne, ha a megcsontított testből a magyar zsidóságot, mint újabb kisebbséget hasítanánk ki. Számomra a magyarság nem faji, hanem nyelvi és szellemi egység. Amíg a ma-

gyar zsidóság ennek a nyelvi és szellemi egységnek az érdekeit szolgálja, minden tekintetben és teljes joggal ebbe az egységbe tartozik. Miután e nyelvi és szellemi egységnek legdöntőbb tényezője a magyar nép, amely a gazdasági pusztulás szélén áll, a magyar zsidóságnak csak azt a részét tartom igazán magyarnak, amely ezzel a réteggel vállal sorsközösséget. Ez a sorsközösség pedig nem jelenthet mást: európai értelemben vett szociális reformokért való küzdelmet a magyar nép oldalán.

Érdekes, hogy ez a nyilatkozat a hitlerizmust propagáló ujságban jelent meg, holott a nyilatkozat legnagyobb örületnek mondja a német zsidópolitikát. Magára a lényegre áttérve, egyszerűen kijelentjük, hogy nem tudjuk, kire és mire céloz. A nagy kapitalistákra? Azoknak tulnyomó része kitért. A zsidóság rétegének 99 százaléka, a kis és a középpolgári réteg teljes sorsközösséget vállal a magyar néppel. Mit jelent tehát Zilahy Lajos dodonai célozgatása.

Olvasom

Tekintetes Szerkesztő Ur! Becses lapja április 4-iki számában az „Olvasom, nem olvasom“ rovat első helyén azt méltóztatott írni, hogy én „élesen támadtam“ dr. Endrei Henrik barátomat a budai hitközség közgyűlésén. Ha ezt a hiradást szó nélkül hagynám, akadhatnának, akik elhiszik, ez pedig nem volna inyemre és az igazsággal is ellenkezőnek. Én dr. Endreit egyáltalában nem támadtam, csak egy tréfás megjegyzést tettem. A tudósításnak az a része, hogy én is nagy tisztelője és igaz barátja vagyok Endrei Henriknek, a valóságot fedi. Kiváló tisztelettel vagyok Szerkesztő Uramnak igaz híve

Dr. Berényi Sándor

Nem olvasom

Lebovits Lipót, az ortodox cionisták pesti veteránja ki akar adni egy új folyóiratot „Die Probleme Judentums“ címen. S valóban a zsidóság problémái olyan nehezek, hogy nem lehet eléggé beszélni róluk. Az természetesen más kérdés, hogy hogyan akarja a szerző Magyarországon egy német nyelven kiadott olcsó folyóirattal a kérdéseket megoldani. Azt hiszem, hogy chez elsősorban meg kellene oldani a „Die Probleme des Judentums“ legnagyobb problémáját: a pénzkérdést.

Nem olvasom

Egy kiránduló beszéli, hogy Tel-Avivban a girlöket úgy becézik, „Tel-Aviva“ vagy „Riches le Zion.“

Neológ rabbik

orthodox társadalmi nexusai

A „Szombat“ legutolsó számában mellesleg érintettem ezt a kérdést és leveleket kaptam a „Szombat“ olvasóitól, amelyben kérdik: mi is e téren a gyakorlat és a szokás? Csaknem mindegyik levél azzal végzi: „Én még nem láttam orthodox rabbit neolog rabbival egy társaságban,„

Erre a kérdésre nagyon nehéz válaszolni. Általánosságban az a tény, hogy az orthodox rabbik egyáltalában nem érintkeznek a neolog rabbikkal. Megtörténik, hogy egy városban harminc negyven éven át él egy orthodox és egy neolog rabbi, ezek vagy sohasem váltanak egymással egy szót sem, vagy nem is látják egymást. Az is megtörténik, hogyha egyikük meghal, a másik el sem megy a temetésre. Leginkább gyógyfürdőhelyen szoktak az orthodox rabbik neológ rabbikkal találkozni, ahol kénytelenek egy templomba járni és egymásra utaltságukban bizonyos társadalmi érintkezés fejlődik ki közöttük.

Ez alól vannak kivételek a helyi viszonyoktól függően, de ezek csak kivételek, amiket nem lehet általános nevezőre hozni.

Csak úgy sejtésszerűen tudom elképzelni, mi a helyzet Debrecenben, Hajdunánáson vagy Sopronban. Én csak a magam közvetlen tapasztalatait tudom előadni.

Nagyváradon az első neolog rabbi, Dr. **Rosenberg Sándor** volt, aki később, mint az országos hirű aradi főrabbi halt meg. Rosenberg rabbinak speciális helyzete volt, már csak azért is, mert ő Nagyváradon nevelkedett és ifjkorából ismerte az akkori rabbit és az orthodox korifeusokat. Azonkívül Rosenberg nagyon szociális érzésű és lebilincselő módorú ember volt, akivel szemben ne-

héz volt az orthodoxiának arra az álláspontra helyezkedni: „hogy nem érintkezünk vele.“

Rosenberg rabbi sokszor megtette, hogy minden előzetes bejelentés nélkül felkereste régi orthodox ismerőseit és tudásával, szellemességével a meglepődött rideg fogadtatás csakhamar átváltozott kedélyes, barátságos eszmecserevé.

Ellenben volt Nagyváradon egy alrabbi, **Ehrlich Ede**, aki az akkori neolog divat szerint, akárcsak a katolikus papok, földig érő gombos reverendában járt. Emlékszem, hogyha orthodox ember meglátta Ehrlichet reverendában, azonnal átment az ucca másik oldalára, mert még csak tüntetni sem akart azzal, hogy nem köszön neki.

Rosenberg Sándor után, a későbbi new-yorki rabbi Dr. **Kohut Sándor** volt a váradi neologok papja. Kohut rabbival az orthodoxok semmiféle érintkezést nem tartottak fenn. Kohut rabbi híres könyvének az „Aruch Completum“-nak egyik kötetét Nagyváradon adta ki. Akkoriban minden tehetősebb váradi zsidó megvette ezt a kötetet. Az orthodoxok Kohut rabbival nem érintkeztek, de azért tudományos munkáját elolvasták és nem akarták elhinni, hogy a nagy tudást eláruló munkát minden segítség nélkül egymaga írta volna. Azzal gyanúsították, hogy egy mindentudó litvákot rejteget lakásán, aki csendben, névtelenül gyűjti számára az adatokat a könyv megírásához. Rövid váradi tartózkodás után Kohut rabbi New-Yorkba távozott, az „Aruch Completum“ többi kötete ott jelent meg és egyetlen egy példány sem került Nagyváradra. Mint fentebb említettem, a váradi orthodoxia

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Nem olvasom

Kezdetben volt **B r ó d y Sándor** „Timár Liza“-ája, azután jött **M o l n á r Ferenc**: „Vörös malom“ majd **B r ó d y**: „Dada“, végül **K i s s József** ismert költeménye: A „Knyáz Potemkin“. Éle tholdausz . . . így vezeti le **Milotay István** **H a t v a n y Lily** és **H u n y a d y Sándor** „A kilencágu korona“ című darabjának a családfáját. Végezetül hivatkozik **Molnár Ferenc**re, aki állítólag megjósolta az antiszemitizmust. Én **Milotay István** írásainak családfáját sokkal meszszebbre tudom felvezetni.

Kezdetben vala az **Írás, P h a r a ó** híres rendelete: minden fiugyermekeket a **Nílusba** kell hajítani. Ezután jött **M a n e t h o**, **A p p i o n**, sokkal később **P f e f f e r k o r n**, **R o h l i n g**, nálunk **I s t ó c z y Győző**. Éle tholdausz . . . szerintem ez a **M i l o t a y István** családfája és a századok folyamán még sok követője akad.

Olvason

Max Feinstein levelet intézett a **Jüdische Rundschau**-hoz, amelyben érdekes dokumentumot közöl **Jakob Levy**-ről, a világhírű zsidó tudósról. Egy alkalommal látogatást tett **Levy**-nél és meglepetve látta, hogy a dolgozószoba falán **Ferdinand Lassalle** képe függ. Amikor csodálkozva megkérdezte a nagy zsidó tudóst, hogyan került szobájába **Lassalle** képe, **Levy** azt válaszolta, hogy **Lassalle** akkor küldte neki amikor már pálvájának tetőpontján állt, mert ezzel is dokumentálni akarta, hogy nem feledkezett meg öreg tanítójáról. **Levy** készítette elő **Bármicvóra**, **Lassalle** **Mafirt** leinolt és **Drosche**-t mondott. Büszkén tekintek erre a képre — mondta az ősz **Levy** — mert **Lassalle** nemcsak az

egyik legkiválóbb növendékem volt, hanem jó zsidó is. **Lassalle** nővére végrendeletében kihangsúlyozottan fontos rész az, amelyben intézkedik, hogy **Lassalle** halálózási évfordulóján méceset gyujtsanak és **Kadist** mondjanak.

Nem olvasom

A felekezeti sajtó egy részének nagy gyásza van: jeles munkatársa, **Lakatos László** kitért. A „Szombat“ ugyan őszinte részvétét fejezi ki a testvérorgánumoknak a veszteség fölött, de ő nem osztozik a veszteség-érzetben, mert az illető ur közreműködésére nem reflektált soha.

Olvason

A *parlamenti viharsarok* egyik antiszemita képviselője, gróf **Pálffy Daun** kóser tejet palackoztat a bicskei hitközség felügyeletével. A liberális sajtó megbotránkozásával ellentétben mi ezt örvendetesnek tartjuk, mert addig jó nekünk, míg az antiszemita grófok jó üzleteket kötnek még a zsidósággal. Mindenesetre azonban baj az, hogy ebből az alkalmából kiderül, hogy a gróf urnak egy zsidó alkalmazottja sincs. Ez már igazán az antiszemita „hideg pogrom“ előírása: „A zsidó csak adja le a tejet, fejni pedig csak mi akarunk, a zsidó csak adózó legyen, de beneficiumra nincs joga.“

Olvason

Hegedűs Sándor a román képviselőház volt tagja beszél:

Az öreg **Codreanu** egyszer igen nagy figyelemmel hallgatta egyik beszédemet, amit a magyar vasutasokról tar-

tottam. Ebben tiltakoztam, hogy a szegény váltóőröket és műhelymunkásokat nyelvvizsga elé állítsák. Mirto miniszter akkor közbeszólt, mondván, miért hirdetem én, hogy nem lehet románul megtanulni, amikor ime én ilyen jól beszélem a nyelvet. Azt feleltem, hogy engem nem lehet egy szegény és iskolázatlan pályaórhöz hasonlítani és igaz, hogy én becsületes odaadással megtanultam románul.!

Mikor ide értem, az öreg Codreanu el kezdett lelkesen tapsolni és bravózni. Eppen mellette ült az imposztor Lázár Ilie és odasugta neki:

— Ön tapsol egy zsidónak?

Codreanu felhorkan:

— Ez a szónok zsidó?

Ijedten szaladt oda a cuzistákhoz, akik megerősítették, hogy Ábrahám kebelén születtem. Codreanu erre a gyorsírókhoz sietett és kérte őket, hogy töröljék ki az ő közbeszólását és tapsait. Majd elébemállott, jól megnézett, megcsóválta a fejét és kidöcögött a teremről és így duruzsolt.

— Én az urat egy óra óta nagy élvezettel hallgattam és most kiderül, hogy zsidó. Hát nem borzasztó ez?

Elég kedélyes jelenet ugy-e a vasgárda atyjától.

Olvason

A yorki érsek rendeletet adott ki, hogy papjai ne beszéljenek tovább egy félóránál. A „Szombat“-ban beszéltünk már a kérdés budapesti vonatkozásaival kapcsolatban, megemlítettük, hogy a pesti zsidónak nincsen idegzete arra, hogy 20 percnél hosszabb prédikációt hallgasson. Annál kevésbé, mert a prédikációk nem nagyon érdekesek. De mivel a zsidó istentisztelet tradíciójához a szentírás-magyarázat is tartozik, nem szabad az ellenkező végletbe menni és nem szabad megengedni, hogy a kántorok sokszor kétes értékű produkcióikkal meghamisítsák a zsidó áhitatot és túl-hosszúra nyujtsák az

imát. Igen helyesen tette tehát a pesti hitközség előjárósága, hogy a kántori funkciót is bizonyos korlátba szorította. Egy pesti zsidó istentisztelet, kivéve a nagy ünnepeket, sohse tartson tovább 2 óránál.

Olvason

Nagyon érthető, a liberális lapok támadják Pálffy-Daun grófot, még érthetőbb volna, ha a jobboldali orgánumok is kritizálnák üzleti tevékenységét. Mert a gróf ur ez esetben nem a vízbe fut, hanem a tejbe és faj fanatikus szempontból, midőn kóser tejet árusít, tulajdonképpen eltréflizi magát. De nem helyes, ha ez esetben a bicskei rabbi nyilatkozik egy hírlapíró előtt. A rabbi ur elment a grófhhoz, kaserolta az edényeket, ezért felvett kisebb, vagy nagyobb sálláriumot, de ami köztük történt az üzleti titok, helyesebben rabbi titok és nem alkalmas hírlapi nyilatkozatra.

Olvason

Biedl Samu beszédében: A régi zsidók jogok nélkül és a jog útján haladtak előre, hogy a jogok teljességét megszerezzék. Mi teljes jogaink birtokában voltunk, az államnak minden polgárával egyenlő jogú polgárai. Ma, sajnos, elődeink megfordított utját járjuk. Azon teljesjogúságunk lassankint nyirbálódik és amíg ők előrehaladtak a jogok útján, nekünk önvédelmi harcot kell folytatnunk azért, hogy jogainkból minél kevesebbet vegyenek el.

Olvason

a szegedi hitközség ezévi jelentésében Jól tudjuk azt is, hogy Magyarország mai, területileg megcsonkított és az utódállamok által környékezett földrajzi, népességi, és gazdasági helyzetében egyenesen káros és veszélyes az olyan irányzat követés, amely a magyar kisebbség sorsának az utódállamokban való megnehezítését eredményezheti, éppen ezért a magyar zsidóság a magyar nemzettel való sorsközösségben, a magyar anyaföld iránt hűséggel és a magyar néppel való együttműködő és együttérző fájdalommal és mély szomorúsággal

Székely Ferenc

Irta: dr. Löwinger Sámuel

Akik szerették és kedvelték egymást életükben, halálukban sem váltak el. (II. Sámuel 1., 23.)

Néhány héttel ezelőtt kísértük utolsó útjára a magyar zsidóság világhírű tanítómesterét, dr. Blau Lajost, a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet ny. rektorát, most pedig immár Székely Ferenc, a Rabbiképző vezérőlbizottsága elnökének ravatalánál gyülekezünk, hogy utolsó Istenhozzádot mondjunk tovaszálló lelkének.

Székely Ferenc a magyar zsidóság egyik legkiemelkedőbb egyénisége volt. Közgazdasági működésével, irodalmi tevékenységével dísz és megbecsülést szerzett az ország közvéleménye előtt felekezetének. Hittéleti munkásságával pedig maradandó emléket állított magának a magyar zsidóság történetében.

A kezdeményezés és a munka embe-re. Közgazdasági munkásságában is magasabb eszmék vezérelték és ezt tette életpályáját az egyetemes magyarság szempontjából is jelentőssé. Sikerének titka a céltudatos kitartás, munkabírási és jellemzilárdság. Nem elégszik meg azzal, hogy az ország legelőkelőbb pénzintézeteinél vezetőszerpet tölt be, a gazdaságtudományi irodalomnak a Magyar Tudományos Akadémia által kitüntetett munkásává lesz, sőt még a humorista irodalomban is tekintélyes nevet szerez magának.

A magyar zsidóság azonban elsősorban a felekezeti ügyeknek nagy harcosát gyászolja az elhunytban. Vezérőlbizottságának volt felekezetének. Egész életét egy hatalmas ideálnak, a magyar zsidóság eszméjének szenteli. Az eszmék kiviteléhez felhasználja a gyakorlati ember tapasztaltságát, de cselekedeteiben sohasem téveszti szem elől, a legmagasabb eszmei szempontokat.

A legsúlyosabb időben, amidőn a magyar zsidóság nehéz válságon megy keresztül, került az ország legnagyobb közületének és vezető testületének a Pesti Izr. Hitközségnek élére. Bölcsességével és higgadtságával sikerült neki a magyar zsidóság hajóját e nehéz viharok közepette is egyensúlyban tartani.

Mint a Rabbiképző vezérőlbizottságának és az Országos Izr. Patronage-nak a elnöke, életeszmejének alap gondolata értelmében a harmóniának a megtestesítője volt. Az ő működésének köszönhető elsősorban, hogy ezek a nagy jelentőségű intézmények a gazdasági összeomlás válságos éveiben zavartalanul to-

vább működhetnek és a legnagyobb egyetértésben dolgozhattak a Pesti Izr. Hitközség, valamint az Országos Iroda bölcs vezetőivel.

Pótolhatatlan veszteség az ő elmulása az egész magyar zsidóság számára. Fokozottan szükséges, hogy eszméi: a béke és az egység minél termékenyebb talajra találjanak zsidó testvéreink körében.

Ne állják körül koporsóját utódok, de beteljesül rajta a próféta szava: „Adok neki házamban és falaimban emléket és nevet, amely fiuknál és leányoknál jobb, örökké való emléket adok neki, amely soha el nem vész.” (Ézs. 56., 5.)

A Pesti Izraelita Hitközség Előjárósága, Választmánya és Képviselőtestülete mélységes gyással jelentti, hogy

SZEKELY FERENC

magyar királyi udvari tanácsos, a pesti izr. hitközség volt elnöke, választmányának tagja és képviselőtestületének dísztagja,

a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet vezérőlbizottságának és az Országos Izraelita Patronage Egyesületnek elnöke

Abbáziában, ez év április 11-én, 78 éves korában meghalt.

Felekezetünk életének, de egyúttal a magyar közgazdasági életnek kimagasló egyénisége volt. a szabadelvűségnek tántoríthatatlan harcosa, aki vészes időkben, mint hitközségünk elnöke, élete kockáztatásával szállt síkra felekezetünk védelmében és áldozatos tetterővel mentette át válságok nehézségein hitközségünk erkölcsi és gazdasági javait.

A Megboldogult emlékét el nem múló kegyelettel fogjuk mindenkor ápolni és testületileg fogunk megjelenni a temetési gyászszertartáson, amely ez év április 19-én, vasárnap délelőtt fél 11 órakor lesz Budapesten, a Belvárosi Takarékpénztár IV., Petőfi Sándor ucca 2. szám alatt levő székházból, ahonnan ugyancsak testületileg fogjuk nagy Halottunkat a rákoskeresztúri izr. temetőbe kísérrni, hogy a Pesti Chevra Kadisa által adományozott dízsírhelyen végső nyugovóra helyezzük.

Lebegjen áldás és béke emléke felett!

Budapest, 1936. április 15.

Halász Manó félszázados jubileuma

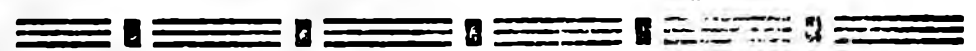
HALÁSZ MANÓ, a Magyar Általános Takarékpénztár ügyvezető igazgatója ötvenéves szolgálati évfordulóját ünnepelte a napokban a magyar gazdasági élet minden képviselőjének őszinte és meleg részvételével. Nehéz az üdvözlő és szerencsét kívánó beszédekhez, levelekhez és cikkekhez ujat hozzáfűzni, nehéz a sok kedves és baráti szó után friss hangot találni, de a mi szemünkben a legnagyobb érdem, amit Halász Manó igazgató úr magáénak mondhat, hogy a hosszú félszázad, e munkával sikerrel, aggódással, bánattal, nyereséggel s veszteséggel, elismeréssel és izgalommal, egyszóval minden, az emberi életben elképzelhető érzellemmel teli ötven esztendő után is megmaradt egy nagy magyar hitelintézet élén egyszerű, közvetlen, érző embernek, — és tegyük hozzá a magunk részéről, — és jó zsidónak, mert kezdettől mindvégig az volt és maradt, csak nem vállalt a felekezeti közületben szereplő állást. Még VÁZSONYI VILMOS ajánlotta fel neki az előljárói állást, de ő elhárította magától ezen tisztséget. Ez alkalommal a közgazdasági élet ünnepelte benne egyik vezérét.

A bank igazgatósága, felügyelőbizottsága és tisztikara a szép jubileum alkalmából meghitt ünnepet rendezett a Gellért-szállóban Halász Manó tisz-

teletére. Először Horváth Lipót elnök köszöntötte a jubiláns helyettes vezérigazgatót, majd az igazgatóság nevében Beöthy László ny. pénzügyminiszter, Ripka Ferenc ny. főpolgármester és Teleki János gróf üdvözölték. A tisztikar nevében Gergely Gyula és Thurmayer Gyula, a vidéki affiliációk megbízásából pedig Meskó Béla köszöntötték a jubilánst. A konzernvállalatok nevében pedig Szende Péter Pál dr. mondott üdvözlő szavakat.

Halász Manó meghatottan mondott köszönetet a szivből jövő jókívánságokért: Különösen az esik jól neki — mondotta — hogy ennyi szeretet veszi körül a bank igazgatósága, felügyelőbizottsága és tisztikara részéről.

Halász Manót 50 éves jubileuma alkalmából, bármennyire is ki akart térni minden ünneplés elől, — a főváros társadalmának köréből is számosan keresték fel jókívánságaikkal.

SZANATÓRIUMBA VITTEK Dr. GÁL JENŐT. Dr. Gál Jenő volt országgyűlési képviselő néhány nappal ezelőtt gyomormérgezést kapott és szombaton súlyos állapotban a Parkszanatóriumba szállították. Az orvosok azonnal kezelés alá vették és Gál Jenő állapota azóta javult.

Hatvany Bertalan báró előadása a kínai művészetről. A Magyar Keleti Társaság szerdai ülésén Hatvany Bertalan báró, a jeles Ázsiakutató tartott előadást „A kínai művészet a londoni kiállítás tükrében” címmel. A kínai festészet két évezredes múltját az anyag bámulatos ismeretével tárta fel Hatvany báró. A közönség, amelynek soraiban ott volt Bethlen Margit grófnő is, mindvégig érdeklődéssel hallgatta az előadást, amelyért a Magyar Keleti Társaság nevében Simonyi-Semadam Sándor elnök mondott köszönetet.

Friebert József cipész

VII., Wesselényi u. 14- Sip utca sarok
Autóbusz megálló.

Készítem a legkényesebb
igényeket kielégítő angol

uri cipőket

fájós érzékeny lábakra és betétre
Elsőrendű varrott uri cipők készen.

Szolid árak!

A Pesti Izraelita Hitközség gyásza

A pesti izr. hitközség előjárósága Székely Ferencz halála alkalmából vasárnap délben Nagy Andor előjáró elnöklétével gyászulást tartott, amelyen az elnöklő Nagy Andor mély megindultsággal emlékezett meg Székely Ferenczről, aki az összeomlás után következő legválságosabb időkben a pesti izr. hitközség elnöke volt, ma is hitközségünk választmányának és képviselőtestületének disztagja, elnöke a Ferencz József Országos Rabbiképző Intézet vezérlőbizottságának, valamint az Országos Izraelita Patronage Egyesületnek és egyik megalapítója az Izraelita Magyar Irodalmi Társulatnak, az Országos Magyar Zsidó Múzeumnak és a zsidó gimnáziumnak.

— Évtizedek óta — mondotta Nagy Andor — vezető szerepet játszott be Székely Ferencz a magyarországi izraelita hitfelekezeti életében. Nagy egyénisége volt ő a magyar közéletnek és szellemi nagyságával egyaránt szolgálta a magyar közgazdaságot, a magyar pénzügyet, az irodalmat és — nem utolsósorban — a magyar szabadelvűséget. A háboru előtt ő indította meg a magyar zsidóság egységesítésére irányuló mozgalmat és elnöke volt az egységes zsidó autonómiát előkészítő országos bizottságnak. Elévülhetetlen érdemeket szerzett Székely Ferencz, mint a pesti izr. hitközség elnöke a forradalmak idején, amikor élete kockáztatásával szállt sikra a hazai zsidóság védelmében és követésre méltó példát adott önérzetes helytállásban és áldozatos tettekkésztségben. Az összeomlás után a hazai zsidóság nevében táviraulag fordult a külföldi zsidósághoz, segítséget kérve az ország megcsonkítása ellen és lelkes szózáttal fordult a megszállt területek zsidóságához, a magyarság mellett kitartásra buzdítva őket. Majd maga ment Amerikába, hogy az ott szerzett segítséggel a hitközség és a felekezet intézményeit a válságok nehézségein átmentse és a hitközség e nehéz időkben feladatait teljesíthesse. Alkotásai és ezek sorába az anyira szívéhez nőtt Patronage-Egyesület maradandóan fogják megőrizni emléket, amelyet a pesti izr. hitközség mindenkor mélyszéges kegyelettel fog ápolni.

Beszámolt ezután az elnöklő Nagy Andor arról, hogy Székely Ferencz mellett Abbáziában utolsó óráiban ott volt

Stern Samu elnök és kegyelettel gondoskodott a zsidóság nagy halottjának ottani méltó végső tisztességéről, — majd bejelentette, hogy a pesti Szentegylet Székely Ferencznek diszshelyet adományozott a hitközségi elnökök sorában. Ezután elhatározta az előjáróság, hogy Székely Ferencz családjához részvétirtót intéz, a temetésen a választmánnyal és képviselőtestülettel együtt testületileg vesz részt, Székely Ferencznek a hitközség közgyűlési termében levő arcképét harminc napon át gyászfátyollal borítja és a harmincnapos gyász elteltével a Megboldogult emlékére a Dohány-uccai templomban gyászistentiszteletet rendez, végül pedig gondoskodás fog történni arról, hogy Székely Ferencz neve a főünnepi istentiszteleteken kegyelettel megemlégtessék.

RADIUS FILMSZINHAZ, Nagymező utca 22—24. Telefon: 22 9—98. Előadások kezdete 3. 5. negyed 8, fél 10 órakor.

Minden külön értesítés helyett!

Guttmann Oszkárné szül. báró tornyay Tornay-Schosberger Renée fájdalomtól mélyszégesen megtört szívvel jelenti, hogy édesapja

báró tornyai

Tornay-Schosberger Rezső

selypi földbirtokos

rövid szenvedés után e hó 9-én, 74 éves korában, hosszú, önzetlen munkában eltöltött életét viszszaadta Teremtőjének.

Felejthetetlen halottunkat e hó 10-én, pénteken délután 4 órakor a kerepesi-úti izraelita temetőben a családi sírboltban helyeztük örök nyugalomra.

Gyászolják: Ilona, férj. özv. Olfmann Viktor bárónő és Ottilia, férj. J. Howard Browné nővérei, Guttmann Oszkár veje, Guttmann Rudolf, Salgó Teréz és Salgó Ivan unokái és a kiterjedt rokonság.

Nyugodjék békében!

Felolós szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÁNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.
Postatakarékszám 16.760

NÁDOR (Neufeld Zoltán) NYOMDA Budapest, VI., Vörösmarty u. 47/a.